

לב המזעזעים

עלון חודשי בענייני הלכה ומנהגים, מתוך סדרת הספרים "לב המזעזעים"

גיליון קע"ג

הלכות והליכות בעניין 'עשרת ימי תשובה'

יא) "ובשוב רשע מרשעו כל פשעיו אשר עשה לא יזכרהו לו בצדקתו אשר עשה ויחיה" וכמו כן לגבי אברהם מוזכר לשון זכירה (תהלים קה מב) "כי זכר את דבר קדשו" לכן תקנו לומר "זכרנו לחיים" בברכת "מגן אברהם" (טור תקפב ד, לבוש שם ה).

הטעם שאומר זאת לפני "מלך עוזר ומושיע ומגן"

לפי שצריך לסיים במטבע של חתימת הברכה (טור תקפב).

בדקדוקיו: "לחיים" בשבא תחת הל' ולא בפתח, הטעם: כדי שלא ישמע לא לחיים (ר' מאיר מרוטנבורג הובא בטור שם ד).

"לחיים טובים"

הטעם שאין אומרים "זכרנו לחיים טובים" כמו שאומרים "וכתוב לחיים טובים"

לפי שהמבקש צריך לבקש מעט תחילה ורק אחר כך להוסיף יותר כמו שמצאנו אצל דוד שתחילה ביקש על השגות "שגיאות מי יבין" (תהלים יט, יג) ואח"כ ביקש על הזדונות (שם יד) "גם מזדים חשוך עבדך" ואח"כ "אל ימשלו בי אז איתם" פירוש עברות חמורות (טור שם).

"מי כמוך אב הרחמים"

בסיום ברכת "מחיה המתים" מוסיפים "מי כמוך"

הטעם שתקנו שבח זה בברכה זו לרמוז כי יום זה דוגמת יום תחית המתים שעתיד הקב"ה להזכירם לחיים ולהקימם מעפר ולחדשם כבתחילה כן אנו שואלים מלפניו ואומרים הרי אנו כמתים מפני חטאינו שיזכרנו לחיים ויחדשנו כבתחילה ונחיה לפניו ונדע כי נאמן אתה להחיות מתים (של"ה ראש השנה תורה אור טז).

"וכתוב לחיים טובים וכו'" (שם ד)

אחרי מודים לפני "וכל החיים" מוסיפים "וכתוב לחיים".

ברמזיו: ו' תיבות יש בו, כנגד ששה סדרי משנה שהם אורך ימינו (לבוש תקפב ה).

הטעם שהסמיכו "וכתוב לחיים טובים" עם "ועל כולם"

משום שחותם בו וכל החיים יודוך סלה אנו אומרים סמוך לזה וכתוב כלומר אם תגזור עלינו חיים טובים אז כל החיים יודוך סלה (כשט"ג הובא בסידור הגאונים ר"ה מערכת התפילה סימן ג ב).

"בספר חיים ברכה וכו'" (שם ד).

בסוף ברכת "שים שלום" מוסיפים "בספר חיים".

הטעם שהסמיכו ב"ספר" ל"שים שלום": כיון שאמר שים שלום מאחזים בזה ובספר חיים ברכה ושלום (שם).

"המלך הקדוש"

בברכת אתה קדוש חותמים "המלך הקדוש" (ש"ע תקפב ס"ק א) הטעם:

אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם בעשרה ימים שבין ראש השנה ויום כיפור היא יפה ביותר ומתקבלת מיד שנאמר (ישעיה נה ו) "דרשו ה' בהמצאו" (רמב"ם תשובה פרק י הלכה ו).

לימוד והנהגות בימים אלו

תיקון כל השנה

שבעת הימים שבין ר"ה ליו"כ הם כנגד שבע ימות השבוע ובכל יום יעשה אדם תשובה על אותו יום ביום א' מעשרת ימי תשובה יעשה תשובה על כל מה שחטא כל ימיו ביום א' וכן ביום ב' (יערות דבש ח"א דרוש א).

מסכת יומא

יש הנוהגים: ללמוד מסכת יומא ופירושה, **הטעם:** כדי שיהא רגיל בסדר העבודה (מטה אפרים תרג ד).

רמב"ם הלכות תשובה

יש הנוהגים: ללמוד כל יום מעשרת ימי תשובה פרק אחד מהלכות תשובה ברמב"ם שיש בו עשרה פרקים פרק ליום (הגר"ח מבריסק ובנו הגאון רבי משה, נטעי גבריאל פרק ד ו הערה ח).

לנהוג בחומרות

ראוי לאדם שיתנהג בימים אלו גם בחומרות שאין נוהג בהן בכל השנה. **הטעם:** לפי שגם אנו מבקשים מאת הקב"ה שיתנהג עמנו במידת החסידות (עיין שו"ע תרג משנ"ב שם ס"ק ליהרר בפת פלטר של גוי, רבינו מנוח על הרמב"ם פ' א מהלכות חו"מ הלכה ה).

אמירת פרקי תהילים

בעשרת ימי תשובה יאמר יותר מעשרה פרקי תהילים בכל יום, **הטעם:** כדי לגמור את ספר התהילים בפעם השלישית [מחודש אלול] קודם יו"כ (משנ"ב תקפא ס"ק ג, מטה אפרים שם ח).

סדר התפילות - שמונה עשרה

בתפילת שמו"ע מוסיפים בארבע מקומות תפילות לשנה טובה (טושו"ע תקפב א).

"זכרנו לחיים"

בברכה ראשונה לפני "ברוך אתה ה' מגן אברהם" מוסיפים "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכו'" (טור תקפב ד).

הטעם שתקנו לומר "זכרנו" בברכת "מגן אברהם"

מפני שבאלו הימים הקב"ה דן את עולמו מי יחיה ומי ימות וצריכים אנו להתפלל על החיים, ובחיים נופל לשון זכירה דכתיב (יחזקאל לג

העלון נהרם לע"ג ר' דב בן ר' חיים אליעזר וינברגר ז"ל

נלכ"ע מוצאי יום כיפור תשפ"א

לפי שהקב"ה דן ומראה את מלכותו וממשלתו שהוא בכל משלה (משנ"ב שם ס"ק ב).

"המלך המשפט"

בברכת "השיבה שופטינו" חותם "המלך המשפט" ולא כמו כל השנה שחותם מלך אוהב צדקה ומשפט ובעשי"ת (שו"ע תקפב א), **הטעם**: לפי שזה הזמן שהמלך יושב על המשפט ושופט (לבוש שם ב).

"עושה השלום"

יש הנוהגים לסיים "עושה השלום" (ערוה"ש תקפב ד).

הטעם שאין אנו נוהגים כן: לפי שאין לשנות סדר התפילה מעצמנו, ומה שמבואר בקדמונים לומר עושה השלום כוונתם לעושה שלום שבסיום הקדיש.

הטעם שמוסיפים בשלוש ראשונות אף שאמרו חז"ל "אל ישאל אדם צרכיו לא בשלוש ראשונות ולא בשלוש אחרונות" (ברכות לד, א) הני מילי בצרכי יחיד אבל בצרכי רבים שרי (תוס' ברכות שם ד"ה לא בשם ר"ה ורבינו האי).

נוהגים כשמגיע הש"ץ ל"ו כתב לחיים", וכן "בספר חיים" הציבור אומר תחילה וכתוב והש"ץ חוזר אחריהם.

הטעם שהציבור אומר רק בשתיים אחרונות ולא בשתיים ראשונות

לפי שג' ברכות ראשונות דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו, ובג' אחרונות דומה לעבד הנוטל פרס מרבו והולך לו, והש"ץ הוא הנוטל פרס בעד הציבור, על כן כשנוטל הפרס כל אחד אומר עימו ונוטל חלקו לחיים טובים (בני יששכר מאמר יום הכסא אות כג).

טעם אחר: על פי דברי הטור שבקשת "וכתוב, ובספר חיים" גדולה מבקשת "זכרנו ומי כמוך" ולכן מתחילים בתחילת התפילה בבקשה המועטת "זכרנו", ולא יתכן שאחרי שאמרו בלחש "וכתוב ובספר" שהם הדבר היותר גדול יאמר שוב עם החזן "זכרנו ומי כמוך" שהוא פחות חשוב (ילקוט אברהם תרב).

טעם אחר: מפני שבהם נאמר "חיים טובים" (טעמי המנהגים).

ויש שנהגו לומר גם "זכרנו ומי כמוך". ולמנהג הגר"א אין לחזור כלל (מעשה רב רד).

קדיש

"לעילא ולעילא"

בקדיש כופלים תיבת "לעילא" ואומרים "לעילא ולעילא", הטעם: לפי שבעשרת ימי תשובה הקב"ה יושב על כסא דין והכל צריכון לשבחו ולפארו ולבקש רחמים על דינו (לבוש תקפב ח).

"מכל ברכתא"

בימים אלו אין אומרים "מן כל ברכתא" ככל ימות השנה אלא "מכל", **הטעם**: כדי שיהיה בסך הכל כ"ח תיבות מיהא שמייה רבא עד דאמירנן בעלמא (משנ"ב נו ס"ק ב).

"עושה השלום"

בסוף הקדיש אומרים "עושה השלום", הטעם: לפי שעושה השלום בגימטריא ספריאל לומר שביום זה סופר וכתב הש"י זכויותיהם של ישראל ומזכירים אותו עכשיו שיכתוב אותנו לחיים טובים ולשלום (לבוש תקפב ה).

שחרית

מזמור "ממעמקים" (תהלים קל)

יש אומרים: מזמור "ממעמקים" אחרי "ישתבח" (משנ"ב נד ס"ק ד), **הטעם**: כי בכל יום מאלו עשרה ימים מתעורר אחד מעשרה העמקים הנזכרים בספר היצירה (האר"י פרי עץ חיים שער תפילות ר"ה עין שם).

ויש הנוהגים כהגר"א ואין אומרים מזמור זה, הטעם: לפי שהמג"א שמביא דין זה מסיים וצ"ע, וכוונתו דקשה לו איך אפשר להפסיק בין ישתבח ליוצר והרי נפסק בשו"ע ("או"ח נד ג) שהמספר בין ישתבח ליוצר עברה היא וחוזר מעורכי המלחמה, ולכן הנוהגים כדעת הגר"א אין אומרים מזמור זה.

הטעם לנוהגים לומר מזמור זה ואינם חוששים להפסק: משום שלא אסרו להפסיק אלא במילי דעלמא, אבל דברי שבח מעין המאורע מותר (נודע ביהודה בשם המהרש"ל).

יש הנוהגים: לומר אחרי חזרת הש"ץ.

י"ג מידות בפתחת הארון

ביום שיש בו קריאת התורה (תענית, שחרית ומנחה, ימי שני, וחמישי) אומרים בפתחת הארון "י"ג מידות של רחמים" ותפילת "ריבונו של עולם" של ראש השנה וכו' בלחש כמו שמובא בסידורים (לוח א"י), ומנהג הגאון שלא לומר (מעשה רב).

אבינו מלכינו

אומרים אבינו מלכינו אחר תפילת שחרית ומנחה מלבד משבת (שו"ע תרב א), **הטעם שאין אומרים בשבת**: לפי שאין מבקשים בקשות בשבת (שו"ע תקפד ד), **טעם אחר**: לפי שא"מ ניתקן כנגד ברכות אמצעיות של שמו"ע וזה לא שייך אלא בחול (לבוש הובא בכה"ח תקפד ז).

מנחה

בתפילת מנחה מוסיפים "אבינו מלכינו" כנ"ל.

ובמנחה של ערב שבת שובה אין אומרים "אבינו מלכנו" (משנ"ב תרב ס"ק ג), **הטעם**: כתחונן שאין אומרים כיון שהוא סמוך לכניסת השבת (מחה"ש תקפד ג).

סליחות

מוסיפים סליחה של "עקידה" - "זכור ברית אברהם ועקידת יצחק" בכל לילה, **הטעם**: להזכיר זכות עקידה שתעמוד לנו (מטה אפרים תרב ז).

בכית הכנסת

פרוכת לבנה: יש מקומות שמשאירים את הפרוכת הלבנה שעל ארון הקודש והמפות שעל גבי העמוד של החזן והבימה, והמעילים שעל גבי הספרי תורה (עיין לוח הלכות ומנהגים יום כט אלול).

ברכת הלבנה

יש הנוהגים: לקדש את הלבנה לפני יו"כ דהיינו מוצ"ש שבת שובה, **הטעם**: שתבוא מצווה זו ותוסיף על זכויותינו ואולי תכריע היא את הדין לזכות ביום הדין (משנ"ב תרב ס"ק י בשם אחרונים ושערי ציון שם ז הביא שכך סברת הלבוש ובית מאיר וביאור הגר"א).

מעלה לשיטה זו לפי שיש חשש שלא יוכל לקדש הלבנה אחר כך מפני העננים (ספר בית מאיר תכו).

יש הנוהגים: לקדש הלבנה במוצאי יו"כ וכך נתפשט ברוב בתי הכנסת, **הטעם**: שקידוש הלבנה ראוי יותר לאומרו כשהוא מבושם ובשמחה וקודם יו"כ מאויימים מכוח הדין ואין שרוין בשמחה (רמ"א תרב א, משנ"ב תכו ס"ק ט).

הטעם שאין חוששים לטעם שמצוה זו תכריע לכף זכות כיון שממותינים לכבוד המצווה כדי לקיימה בשמחה נחשבת ההמתנה עצמה כמצווה שתכריע לכף זכות (לבוש תרב ב).

קניית ד' מינים

יש הנוהגים: לקנות בימים אלו ארבעת המינים, **הטעם**: כדי שתצטרף מצווה זו לזכותם ואם יודע שלאחר יו"כ ימצא מהודרים יותר ידחה קנייתם (מטה אפרים תרג ה, קצשו"ע קל ו).

יש הנוהגים: להוסיף בברכת המזון בעשרת ימי תשובה "הרחמן הוא יחדש עלינו שנה טובה" כמו בראש השנה (מטה אפרים תרב א).

שבת שובה

שבת שבין ראש השנה ליום כיפור נקראת "שבת שובה" **הטעם שנקראת בשם זה:** על שם שמפטירים בהפטרה (הושע יד ב) "שובה ישראל" (מטה משה תתלג), **טעם אחר:** לפי שהם ימי תשובה (לבוש תרג א).

דרשה שבת שובה

רב בית הכנסת נושא דרשה לחיזוק העם בכדי שיחזרו בתשובה, **זמן הדרשה** יש שדורשים בלילה, יש שדורשים ביום, ויש שדורשים במנחה של שבת, כדי שכולם יוכלו להתאסף לשמוע ומדבר בענייניו יו"כ וסוכות בהלכה ובאגדה.

התעטפות בטלית

יש מקומות שבהם הרב מתעטף בטלית בשעת הדרשה, **הטעם:** מפני כבוד הציבור (אלף המגן תרב כג).

מעריב ליל שבת

"המלך הקדוש": בברכת מעין שבע אומר הש"ץ "המלך הקדוש" (שו"ע מטה אפרים תקפב ג), **הטעם:** לפי שעכשיו הם ימי דין שהקב"ה יושב ודן את העולם ומראה מלכותו וממשלתו שהוא בכל משלה (לבוש שם ב).

מפטיר שבת שובה

נוהגים לקרוא להפטרה זו לאיש חשוב והטעם: לפי שענין הפטרה של שובה ישראל היא לעורר את הקהל לתשובה, וקטן אינו יוכל לעורר את הקהל לתשובה (מטה אפרים תרמ כו, מטה משה הובא בבאר היטב תרב ה, שערי אפרים פתחי שערים שער ט א, יעב"ץ בסידורו בית יעקב דיני עשרת ימי תשובה, ערוה"ש רפב טז).

צורת ההפטרה

מתחילים ב"שובה ישראל" מנביא תרי עשר (סוף הושע יד ב) ומסיימים בנביא יואל "תקעו בשופר" (יואל ב א) עד "לא יבשו עמי לעולם" (שם כז).

הטעם שנהגו להוסיף פסוקים מנביא יואל בסוף ההפטרה: לפי שהנבואה מסתיימת "ופושעים יכשלו בם" ורצו לסיים בדבר טוב (משנ"ב תכח ס"ק כג).

טעם אחר: לפי שפסוקים אלו יש בהם רק תשע פסוקים ואין פוחתים בנביא פחות מכ"א פסוקים לכן צריך להוסיף מנבואת יואל (מטה משה תתלב).

מנחה - אמירת צדקתך

במנחה של שבת שובה אומרים "צדקתך צדק" אע"פ שיו"כ חל למחרת (שו"ע תרב), שלא כמהרי"ל שאמר שאין לאומרו מפני שנאמר בו "משפטיו תהום רבה" ואנו מבקשים "ואל תבוא במשפט עימנו" (מטה משה תתלג).

פרקי אבות - אין אומרים פרקי אבות

הטעם: משום שעיקר הסיבה לומר פרקי אבות הוא בכדי שיעסקו בתורה ולהשמיע להם דברי מוסר ותוכחות ביום הפנוי, ובשבת זו בלאו הכי דורשים בכל הקהילות בדברי מוסר (לבוש תרג א).

ערבית מוצ"ש - ויהי נועם

בתפילת ערבית של מוצ"ש אין אומרים "ויהי נועם", **הטעם:** לפי שצריך שכל השבוע יהיה ראוי למלאכה משום דכתיב בו "ומעשה דינו כוננה עלינו" ויו"כ אסור במלאכה (לבוש תרג ג).

מלוה מלכה

יסדר שולחנו בפריסת פת כדי ללות השבת אף שבכל השנה אין נוהג לאכול פת במלוה מלכה בשבת זו יאכל פת, **הטעם:** לפי שבימים אלו יש להדר כל מצווה ומצווה ביתר שאת (מטה אפרים תרב מז).

מנהג כפרות

מנהג הכפרות מובא בפוסקים כאשר המובחר שבהם לעשות עם תרנגול לבן שישחט מיד אחרי הכפרות, ואת הבשר יחלק צדקה לעניים (וכן כתב האר"י ז"ל בספר הכוונות על פי הקבלה ושל"ה) ואין לשנות כי הוא מנהג.

הרמב"ן והרשב"א ביטלו מנהג הכפרות משום דרכי האמורי (שו"ע תרה א), דהיינו שהם היו עושים כן לשם ניחוש.

הטעם שאין אנו חוששים לזה דכל דבר שיש בו טעם אין לחשוש (מהרה"ק ריב"ש עין שו"ע יור"ד קעח א).

הטעם בעשית כפרות: כדי לעורר האדם את העם בתשובה ויחשוב בשכל מה שנעשה לתרנגול היה צריך להעשות לו (טור תרה).

טעם אחר: דמיון שעיר המשתלח שהיה מכפר על כל ישראל דהינו כשם ששעיר המשתלח נשא את עוון של ישראל אל ארץ גזירה כך התרנגול נושא עוון כל אחד ואחד וכאשר שוחטים אותו נעלמים העוונות וכלים מן העולם (מחזור ויטרי הלכות יום הכיפורים ה).

טעם אחר: זכר לעקידת יצחק שעל כל אבר שהקריב אמר זה תחת אבר של פלוני בני (א"ר תרה ז בשם ספר אמרכל מטה אפרים תרה ב).

הטעם שעושים בתרנגול [ולא בשאר עופות או בהמות]: לפי שיותר מצוי תרנגול בחצרות הבתים ונוח להשגה (טור תרה).

טעם אחר: לפי שהתרנגול נקרא גבר [ונראה שזהו כדברי המהרש"א בגיטין נז, א] על אמרם דמפקי תרנגולא ותרנגולתא קמייהו דחתן וכלה לפי שהתרנגול נקרא גבר (נפש חיה תרה א), והאדם נקרא גבר והוי גבר במקום גבר (טור שם), וזהו כפעולה דמיונית לאדם (נפש חיה שם).

ויש שהקשו על טעם זה: מדוע לאשה לוקחים תרנגולת הלא הנקבה והתרנגולת שתיהן אינן קרויין גברא (יעב"ץ במור וקציעה תרה)

טעם אחר ללקיחת תרנגול: לפי שרצו דבר שאינו קרב לגבי מזבח כדי שלא יראה כמקריב קדשים בחוץ ותרנגול אינו קרב על גבי המזבח (נוהג כצאן יסף בהלכות ערב יו"כ סימן ב, יעב"ץ מור וקציעה תרה).

"ובחרים תרנגולים לבנים" (שו"ע תרה א)

הטעם שלוקחים תרנגול לבן

על דרך הפסוק (ישעיה א יח) "אם יהיו חטאיכם כשני כשלג ילבינו" (שו"ע שם א).

טעם אחר: לפי שהתרנגול הלבן הוא המובחר כדאמרינן בב"מ פו, ב) מובחר שבעופות תרנגולת וגם הם טובים יותר לאכילה מצד הרפואה א"כ נעשת המצווה כפולה ועל הצד היותר טוב (אלף המגן תרב ב).

טעם אחר: כיון שהשחור הוא וקוף הדינים המחשיך פני הבריות כמש"כ בזוהר (אלף המגן תרב ב פ' ויחי ח"א ריח ע"ב).

תרנגול גדול: לכתחילה ייקח תרנגול גדול שנקרא גבר ונקרא גבר משהתחיל לקרות קריאת הגבר (מטה אפרים תרה ד מקור חיים תרה).

הקפדה כפרות על תרנגול דווקא

הגריש"א כתב שראוי להקפיד על מנהג הכפרות לעשות דווקא בתרנגולים ואף מי שמנהג אבותיו מחו"ל או מא"י לערוך כפרות במעות צריך לנהוג בא"י כמנהג המקום ולעשותם על תרנגולים, (הלכות חג בחג ימים נוראים עמוד רעו הערה 2), וכשיש חשש כשרות ודאי

שעדיף לעשות על מעות (גלאט תשסה עמוד 154).

דגים: באלף המגן (תרד יא) כתב לעשות כפרות בדגים וכתב שיותר טוב מעופות כיון שבעופות יש חשש בשעת השחיטה והבדיקה ובמשנ"ב (תרה ס"ק ד) כתב לעשות בדגים אם אין לו תרנגול.

בכסף: בחיי אדם (כלל קמ"ד) כתב שיש נוהגים לסובב על הראש בכסף וליתן לצדקה וכתב המגן אברהם (תרה ה) כשעושה עם כסף צריך לעשות כפי שיווי העוף (משנ"ב שם ס"ק ו).

וכתב באו"ח הטעם כי כסף בכתב מלא כ"ף סמ"ך פ"א בגימטריא כפרה (הובא באלף למגן תרד יא).

השל"ה כתב שלא ייקח כסף מעשר אלא ממון שלו בלבד (של"ה א"ר תרה ו, בבאר היטב תרה ד, משנ"ב שם ס"ק ו).

ליתן הכסף לעניים

יש ליתן הכפרות לעני או לפדות הממון שנותנים לעני (ש"ע תרה א) וטוב יותר לפדות, **הטעם:** שאינו בוש כל כך העני לקבל את כסף הכפרות, כמו אם נותן לו את התרנגול שעשה עליו את הכפרות (באר היטב תרה ד).

זמן עשיית כפרות

כשעושה כפרות עם תרנגול לכתחילה יש לעשות באשמורת הבוקר של ערב יו"כ (מטה אפרים תרד ג), **הטעם:** דאז גוברים הרחמים (משנ"ב תרה ס"ק א).

מנהגינו לעשות הכפרות בכל עשרת ימי תשובה, **הטעם:** משום ריבוי השחיטה אצל השוחטים ועלול לבוא לידי נבילות, שכבר נמצאו כמה פעמים סכינים פגומים, לכן טוב יותר לשחוט כמה ימים לפני יו"כ כי כל עשרת ימי תשובה הוא זמן לכפרות (משנ"ב תרה ס"ק א).

כשעושה כפרות בדגים או במעות אין שעת הדחק וראוי לעשות בערב יו"כ (אלף המגן תרה ב פרי מגדים).

המנהג לקחת תרנגול לזכר ותרנגולת לנקבה (ב"י תרה בשם תשב"ץ).

אשה מעוברת: יש אומרים שצריכה לקחת גם תרנגול זכר, **הטעם:** אם העובר זכר התרנגול על הזכר ואם העובר נקבה יתכפרו שניהם היא עצמה והעובר באחד, דסברי ששנים רשאים ליקח כפרה אחת (משנ"ב תרה ס"ק ג).

יש אומרים שיש ליקח ג', ב' נקבות לאשה ולעובר ותרנגול שמא העובר זכר דסברי שאין לקחת כפרה אחת לב' אנשים (עיין שו"ע הרב תרה ג).

מן הראוי לקחת לכל אחד מבני הבית תרנגול בנפרד

ומי שאין ידו משגת לקחת לכל אחד מבני הבית תרנגול יכול לקחת לכל הבנים תרנגול אחד ולכל הבנות תרנגולת אחת והעיקר הכוונה שהוא ראוי למיתה ומחליף זאת עם התרנגול ויתחזק לבקש רחמים (מטה אפרים תרד ב, משנ"ב שם ס"ק ד).

אין לעשות כפרות בזה אחר זה עם אותו תרנגול אלא אם עושה לכמה אנשים יעשה לכולם ביחד (הגריש"א הלכות חג בחג ימים נוראים עמוד רעו הערה 21).

סדר עשיית כפרות

טבילה קודם כפרות יש שנהגו לטבול קודם עשיית הכפרות (מטה אפרים תרד ו).

אמירת פסוקים (תהלים ק"ז - יד) **"בני אדם וכו'"** לפני הכפרות, והספרדים אינם אומרים כלל פסוקים אלו.

לפני הכפרות אומרים פסוקים "בני אדם וכו'" כמבואר בסידורים,

הטעם: כדי שלא יטעו לומר שעושים הכפרות משום נחש (מאירי בחיבור תשובה עמוד 398).

תיבות "בני אדם"

תיבות בני אדם לא נאמר במקרא וגם לא בתשובות הגאונים לא נמצא ומיהו הרא"ש ואבודרהם ובצדה לדרך כתבו תיבות אלו והעתיקו כן המהרי"ל והלבוש ועוד

יש אומרים: לפי דברי המג"א (תרה) ששנים יכולים לקחת כפרה אחת, ויש לשער שבסידורים היה כתוב קודם הפסוקים בראשי תיבות **"ב"א ב' אומרים** דהיינו ב' אנשים יכולים לומר כאחד הפסוקים ולצאת ידי חובה בתרנגול אחד, וברבות הימים על ידי טעות נעשה מר"ת אלה ב"א במקום ב' אומרים בני אדם (הגאון רבי אהרן ליון זצ"ל אבד"ק רישא בספרו הדרש והעיון ויקרא מאמר קסט).

צורת הכפרות

לוקח התרנגול ביד ימין ואומר הפסוקים "בני אדם" וכו' ואחר כך מסובבים התרנגול [או הכסף או הדגים] ואומר ג' פעמים: "זה חליפתי זה תמורתך זה כפרתי" (ר"ת חת"ך והוא שם המלאך הממונה על החיים) זה התרנגול ילך לשחיטה ואני אלך לחיים טובים וארוכים" (לבוש תרה א, משנ"ב שם ב"ק ג).

ואם עושה במעות אומר "זה הכסף ילך לצדקה ואני אלך לחיים טובים וארוכים" (טור תרה יא).

כוונה בעשיית הכפרות

כשהוא מסובב מעל ראשו יחשוב שהוא חייב מיתה וזה נכנס תחתיו ולכן יש הנוהגים לזרוק מיד אחר הכפרות לרצפה מדין סקילה, ומה שהשוחט תופסו אצל הצוואר ושוחטו ומחרכין אותו באש היא דוגמת שרפה הרג וחנק, ואין לו אדם לחשוב שהתרנגול נכנס תחתיו להיות נידון במקומו על ד' מיתות ב"ד, אלא רק שעל ידי זה יתעורר האדם לתשובה וישים בלבו כי הוא ראוי שיעשה לו כן וישוב בתשובה שלמה (משנ"ב תרה ב).

שוחטים התרנגול ואת הבשר נותנים לעניים, ונוהגים לזרוק את המעיין שלהם על ראש הגג שיהיה לעופות השמים (טור תרה)

הטעם: לפי שתרגולים נהנים מהגזל, והמעיים הם בית הקיבול שלהם לגזל, לפיכך זורקים אותם והוי אזהרה לבני אדם ליזהר מהגזל (מרדכי סוף יומא ס"ס תשכז).

טעם אחר: כדי לרחם על עופות השמים שיהיה להם מה לאכול, ואע"פ שאין חיוב מזונותיהן עליו, שהרי אינם שלו, "דכתיב ורחמיו על כל מעשיו", וכל המרחם על חבריו (ולאו דווקא חבריו אלא על כל בריאה ובריאה) מרחמים עליו מן השמים, ובמיוחד בימים אלו שמבקשים שהש"ת יחון אותנו וירחם עלינו יש לנהוג ברחמים גדולים (תשב"ץ ק"ו הובא בב"ח תכה).

זמן השחיטה

כדאי לשחוט באשמורת הבוקר אחר סליחות, **הטעם:** כי אז הרחמים גוברים (משנ"ב תרה ס"ק ב מטה אפרים שם ג), וכן לכתחילה יש להסמיך את השחיטה לעשיית הכפרות (רמ"א תרה א),

יש אומרים שאין לשחוט קודם שאיר היום, הטעם: דוגמת קרבן שאין שוחטים בלילה (נזירות שמשון הובא באלף המגן תרה ה).

יש שוחטים: אחר תפילת שחרית (מטה אפרים תרה ס"ק יג).

זהירות באמירתו

יש ליזהר שלא לומר הפסוקים במקום טינוף מצואת התרנגולות.